

ПОЛІТИЧНІ ЦІННОСТІ МОЛОДІ В ПРОСТОРІ ШКАЛ “РАДИКАЛІЗМ – КОНСЕРВАТИЗМ” ТА “АВТОРИТАРИЗМ – ДЕМОКРАТИЗМ”

В. В. Шусть, м. Київ

Аналізується розподіл політичних уподобань сучасної молоді за факторами, що визначають соціальні переваги (дозволеність – суворість, расизм – антирасизм, релігійність – атеїзм, соціалізм – капіталізм, лібералізм – антилібералізм, реакційність – прогресивність, пацифізм – мілітаризм) у рамках двофакторної теорії соціальних атитюдів Г. Айзенка. Зазначені фактори згруповано у два “суперфактори”, що дало змогу здійснити шкалування за політичною складовою “радикалізм – консерватизм” і психологічною – “авторитаризм – демократизм”. Виявлено, що переважна частина студентської молоді віддає перевагу соціально-демократичним цінностям, а частка радикально налаштованих осіб, як і прихильників фашистської та ліберальної ідеології, є порівняно невеликою. Показано, що більшість молоді дотримується прогресивних поглядів, хоча значною є і кількість прихильників “реакційності”; зафіксовано помітну перевагу цінностей пацифізму над мілітаристськими ідеологіями.

Ключові слова: політичні цінності, соціальні атитюди, політична комунікація, політична ідеологія.

Проблема. У сучасних суспільно-політичних умовах політичний режим детермінує певну систему політичних цінностей, яку молодь більш-менш успішно засвоює – наприклад, цінності, характерні для суспільства з ринковою економікою, такі як індивідуалізм, раціоналізм і позитивізм. Цей процес опосередковується багатьма обставинами, у т. ч. необізнаністю частини молодих людей щодо спектру політичних ідеологій, впливом психологічних стереотипів та інерцією мислення, нав’язуванням політичних цінностей найближчого соціального оточення. Молоде покоління відчуває свою політичну відповідальність за майбутнє країни, здійснюючи електоральний вибір та беручи участь у громадянських акціях. У результаті формуються молоді люди з нестійкими, постійно змінюваними ціннісними орієнтаціями. Це, зрозуміло, заважає молоді брати активну участь у започаткуванні та реалізації соціальних змін. Результатом цього процесу є формування перманентно мінливих політичних цінностей молоді, оскільки почергова зміна політичних режимів породжує вже традиційні звинувачення попередників у державній зраді, казнокрадстві, корупції і, як наслідок – своєрідний ціннісно-когнітивний дисонанс. Зневіра у політичних цінностях збанкрутілої політичної сили настає швидко, без особливих зусиль, а для прийняття нових потрібен досить-таки

тривалий формувальний вплив. Визначити психологічні основи такого впливу і є предметом наукового пошуку автора.

Мета статті: виявити розподіл політичних цінностей молоді в рамках двофакторної теорії соціальних атитюдів Г. Айзенка.

Економічна, соціальна та політична нестабільність в Україні, зумовлена політичною дезорієнтацією громадян, кризою правосвідомості й моралі, ціннісним нігілізмом, пояснює значний інтерес широкого кола українських науковців до цієї проблеми. Так, важливим напрямом досліджень одного з провідних політичних психологів України В. О. Васютинського стало висвітлення та інтерпретація ціннісного змісту уявлень пересічних громадян про індивідуалізм і колективізм як важливої мотиваційної складової їхніх життєвих орієнтацій [1]. Відома українська дослідниця І. В. Жадан визначає потенційні можливості соціалізувального дискурсу як чинника структурування ціннісної складової політичної картини світу студентської молоді та окреслює напрями оптимізації дискурсивної взаємодії [3].

Інша вітчизняна дослідниця, О. В. Суший, розглядає ціннісну складову загальнонаціональної консолідації у фокусі динаміки орієнтацій громадян на підтримку державної незалежності та цілісності Української держави [5]. Російський психолог О. М. Горбунова вивчає політичні настановлення студентів як представників великих конфесійних груп – православ'я та ісламу [2].

У попередніх дослідницьких пошуках нами було виявлено не тільки значущість впливу тих чи інших чинників розвитку політичних цінностей молоді, а й чинники трансформації ціннісної складової політичної свідомості. Умовно їх можна об'єднати в три групи: 1) чинники, що формують соціально-політичні цінності; 2) чинники, пов'язані зі змінами в системі соціальних інституцій; 3) психологічні чинники, що формують політичні цінності на особистісному рівні [7]. У подальшій роботі ми скористалися онлайн-версією тесту “Як виміряти особистість: Соціально-політичні позиції” Ганса Айзенка, Вільсона Гленна. Версія складалася із 176 тверджень, які уособлювали найбільш поширені думки з різних соціальних і політичних питань [4]. Вислови добиралися з різноманітних виступів, газет, книг та інших джерел, причому з таким розрахунком, щоб більшість молодих людей змогли зробити свій вибір, тобто або погодитися, або не погодитися із цими твердженнями. Ганс Айзенк запропонував двофакторну теорію соціальних атитюдів: перша шкала – “жорсткість – м'якість”, або “авторитаризм – демократизм”, і другий вимір – “радикалізм – консерватизм”, або “ліві – праві”. Ученим було сконструйовано і валідизовано спеціальну шкалу із 40 тверджень, що давала змогу вимірювати ці два основні чинники і “розпізнавати” респондентів як прихильни-

ків тієї чи тієї політичної ідеології (консерватизму, лібералізму, соціалізму та ін.) [6]. Політичні сили в межах цих двох вимірів теоретично мають розподілятися певним чином (рис. 1). Сім факторів, що визначають соціальні переваги (дозволеність – суворість, расизм – антирасизм, релігійність – атеїзм, соціалізм – капіталізм, лібералізм – антилібералізм, реакційність – прогресивність, пацифізм – мілітаризм), були згруповані у два “суперфактори”, які дістали назву “радикалізм – консерватизм” і “авторитаризм – демократизм” [там само]. До вибірки увійшли 105 респондентів із числа студентів Київського національного торговельно-економічного університету, з них 63 – дівчата і 42 – юнаки віком від 19 до 21 року.

Прийнято вважати, що радикали зазвичай більш прогресивні і більш прихильні до ідей соціалізму, консерватори ж вважають за краще триматися традиційної точки зору на більшість питань суспільного устрою і визнають переваги капіталістичної системи. Настановлення на жорсткість відповідає цьому визначенню особистісної позиції: такі люди, як правило, сильні, мужні й агресивні на противагу людям з м’яким характером і відповідно з м’якими настановленнями, в яких більше ніжності, людинолюбства, здатності до співпереживання.

Рис. 1. Політичні уподобання молоді за шкалами “радикалізм – консерватизм” і “авторитаризм – демократизм”

Як бачимо, більша частина студентської молоді віддає перевагу соціально-демократичним цінностям. Навіть попри молодий вік респондентів (19-21 рік) кількість радикально налаштованих осіб є порівняно невеликою, не кажучи вже про прихильників фашистської і ліберальної

ідеології. Заслуговує на увагу й те, що й досі є чимало прихильників соціалістичної ідеології. Як видно з рис. 1, таких близько 15 осіб.

Узагалі політичні цінності молодих людей, не заангажованих якою-небудь політичною ідеологією, тобто практично готових до зміни політичних цінностей залежно від сили формувального впливу, на рис. 1 розташовуються ближче до точки перетину осей “радикалізм – консерватизм” і “авторитаризм – демократизм”. Кількість таких студентів також є невеликою порівняно з поміркованими прихильниками соціал-демократичного табору. Серед опитуваних близько половини студентів – мешканці м. Києва та Київської області, інші – приїжджі з усіх регіонів України, у т. ч. і з тимчасово окупованої території нашої держави.

Далі розглянемо розподіл студентів за факторами, що в сукупності складають “суперфактори”, а саме шкалу “дозволеність – суворість”. Для візуалізації отриманих даних використаємо програму Statistica 6.0 (рис. 2). Ті, хто набрав високі бали за фактором “дозволеності” (максимум за даною методикою – 146 балів), схвалюють сексуальну свободу, вважають, що не треба перешкоджати поширенню наркотиків або переслідувати “дивних” людей, таких як хіпі або гомосексуалісти. Їхня життєва філософія – це легке ставлення до поточних подій, терпимість до інших людей і пошук задоволень. Респонденти, які набрали мало балів (близько 30) за цією шкалою, відчувають явну огиду до цих явищ суспільного життя; вони схвалюють сувору цензуру, боротьбу з антигромадською поведінкою, суворі покарання для порушників закону. Студенти, які набрали 90-91 бал за цією шкалою, займають нейтральну позицію. Як бачимо, розподіл близький до нормального. Отже, можна зробити висновок про валідність методики.

Проаналізуймо відтак розподіл соціальних переваг студентів за шкалою “расизм – антирасизм” (рис. 3). Люди з високими балами за цією шкалою (максимум за даною методикою – 65) виступають проти імміграції представників інших рас, проповідують расову сегрегацію всередині своєї країни, увевнені в тому, що всі інші раси поступаються білій расі і тому “повинні знати своє місце”. Такі люди, як правило, поділяють антисемітські настрої і взагалі налаштовані різко вороже щодо представників інших рас та національностей. Ті, хто набрав невелику кількість балів (близько 13) за даною шкалою, тримаються протилежних поглядів, дуже терпимо ставляться до етнічних меншин, схвалюють імміграцію представників усіх рас і не сумніваються в рівності всіх людей і народів. Студенти, які набрали 39-40 балів за цією шкалою, займають нейтральну позицію.

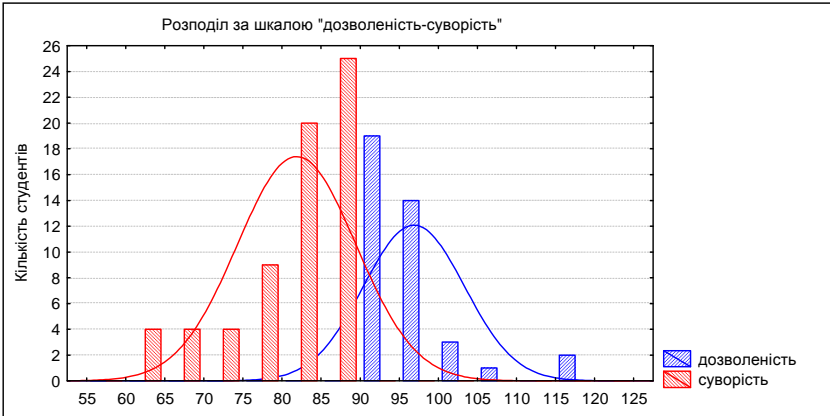

Рис. 2. Розподіл політичних переваг молоді за шкалою
“дозволеність – суворість”

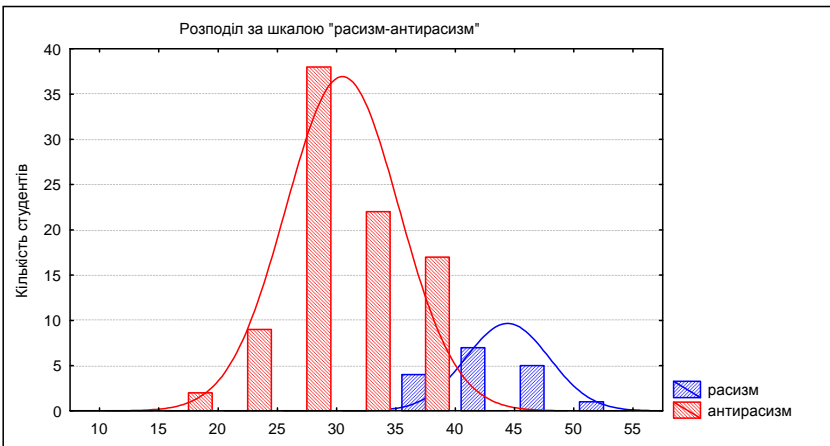

Рис. 3. Розподіл соціальних переваг молоді за шкалою
“расизм – антирасизм”

Наступним кроком у нашому дослідженні буде аналіз соціальних переваг молоді за шкалою “релігійність – атеїзм” (рис. 4). Студенти, які мають високі показники (максимум за цією методикою – 65 балів), є віруючими людьми, тобто вірять у Бога, в Біблію, у життя після смерті і в інші релігійні догмати; високо оцінюють значення Церкви в житті суспі-

льства і часто відвідують храми. Ті, хто набрав мало балів (близько 13), за своїми переконаннями належать, як правило, до атеїстів і агностиків; Церкви як соціальному інституту вони не надають якогось особливого значення. З результатів дослідження видно, що жінки в цілому більш релігійні, ніж чоловіки, унаслідок некритичного, емоційного, нерационального сприйняття дійсності [4]. Студенти, які набрали 39-40 балів за цією шкалою, займають нейтральну позицію щодо панівної в соціумі релігії і є, так би мовити, “поверховими” віруючими, які дотримуються з конформістських позицій лише позірної обрядовості заради уникнення осуду загалом “воцерковленого” суспільства.

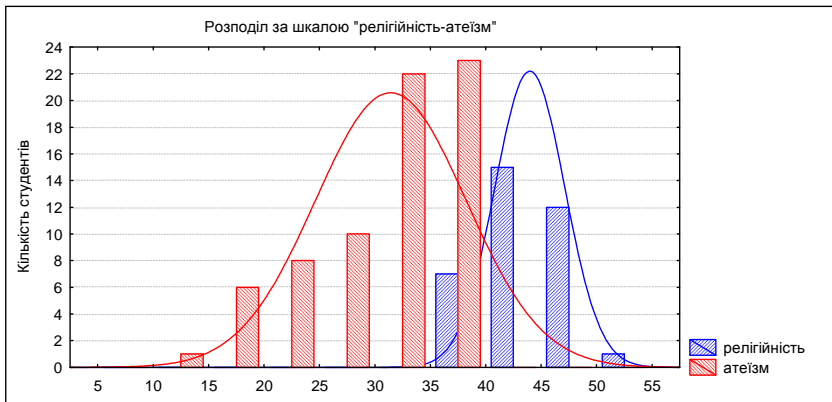

Рис. 4. Розподіл соціальних переваг молоді за шкалою “релігійність – атеїзм”

Аналіз спектру соціально-економічних цінностей за шкалою “соціалізм – капіталізм” (рис. 5) – наступний крок нашого дослідження. Молоді люди, які отримали високі бали за цією шкалою (максимум за даною методикою – 230 балів), виявляють своє позитивне ставлення до соціалістичної ідеології, є прихильниками державного втручання в економіку, симпатизують представникам робітничого класу, проявляють явну неприязнь до багатих людей, що належать до вищого суспільства; вони дуже високо цінують будь-які прояви інтернаціоналізму і рішуче виступають за скасування приватної власності на засоби виробництва. І навпаки, низькі бали за цією шкалою (близько 75) вказують на капіталістичну орієнтацію молодих людей: вони вірять, що талант і підприємницькі здібності мають заохочуватися і винагороджуватися достойно, що націоналізація виробництва неефективна і що робоча сила взагалі схильна до бунтарства. Ясна річ, цей фактор безпосередньо пов’язаний із соціальним статусом і пове-

дінкою людей під час голосування. Студенти, які набрали близько 154-155 балів за цією шкалою, займають нейтральну позицію щодо двох крайніх варіантів економічної системи суспільства. Найімовірніше, вони є прихильниками соціально орієнтованої ринкової економіки, побудова якої як мета проголошена в Конституції України.

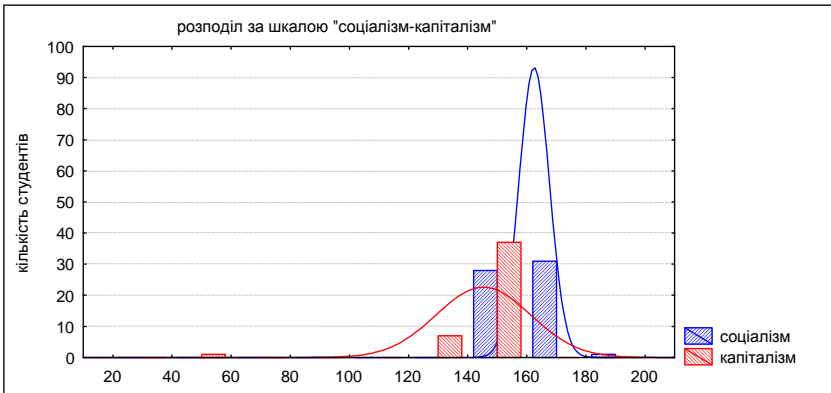

Рис. 5. Розподіл соціально-економічних цінностей молоді за шкалою "соціалізм – капіталізм"

Не менш важливо проаналізувати соціально-політичні цінності респондентів за шкалою "лібералізм – антилібералізм" (рис. 6). Молоді люди, які набрали високі бали за цією шкалою (максимум – 116), надають великого значення особистій свободі і виступають проти будь-якого втручання в їхнє життя з боку держави. Для тих, хто набрав мало балів (мінімум – 22), найкращим є такий порядок, коли держава регулює і контролює як великий бізнес, так і багато сторін життя звичайних громадян. Такі люди обстоюють патріотизм і лояльність у ставленні до держави з боку членів суспільства. Проміжну позицію займають молоді люди, що набрали за цією шкалою 69-70 балів. Студенти, які набрали близько 69-70 балів, обирають нейтральну позицію щодо двох крайніх варіантів державного контролю за життям громадян. Отож бачимо суттєву перевагу серед студентів прихильників ліберальної ідеології. Такий результат пояснюється передусім молодістю респондентів. Щоб краще проілюструвати цю тенденцію, доречно згадати вислів відомого англійського політика Бенджаміна Дізраелі: "У того, хто в шістнадцять років не був лібералом, немає серця; у того, хто не став консерватором до шістдесяти, немає голови" [8]. Загалом можна констатувати, що антиліберальний тренд політичної культури молоді виявляється в різних видах асоціальної поведінки: у пси-

хології споживацтва, у зростаючій агресивності. Під час бесід з окремими радикально налаштованими молодими людьми проявилася психологічна готовність останніх взяти участь у силовому протистоянні із захисниками чинної влади, “довести революцію до кінця”, відстояти “цінності Майдану”, начебто поглумені, на їхню думку, нинішньою владою.

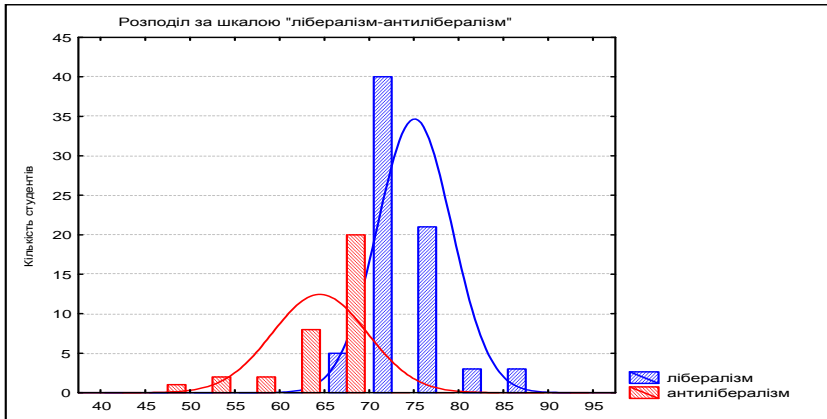

Рис. 6. Розподіл соціально-економічних цінностей молоді в рамках шкали “лібералізм – антилібералізм”

Наступною в нашому дослідженні спектру соціально-економічних цінностей буде шкала “реакційність – прогресивність” (рис. 7). Шостий фактор соціально-політичних переваг ми означили як “реакційність”. Молоді люди, які набрали значну кількість балів за даною шкалою (максимум – 86), серйозно стурбовані проявами в житті ознак, на їхнє переконання, морального розкладу суспільства. Ці респонденти демонструють непохитну підтримку традиційних інститутів суспільства, таких як Церква, і вважають минуле єдино можливою моделлю життя. Ті ж, хто має за цією шкалою низькі показники (мінімум – 22), схильні вірити, що життя змінюється на краще, і демонструють прогресивну, орієнтовану на майбутню систему цінностей. Нейтральної позиції дотримуються молоді люди, що набрали близько 55-56 балів.

Розробники онлайн-тесту зауважують, що ця шкала показує високу кореляцію з віком (літні люди зазвичай більш “реакційні”) і виразний обернений зв’язок з “дозволеністю” (люди з реакційними поглядами не набирають високих балів за шкалою “дозволеність”) [4]. Як бачимо, молодь здебільшого дотримується прогресивних поглядів, хоча кількість прихильників “реакційності” в молодіжному середовищі також є значною.

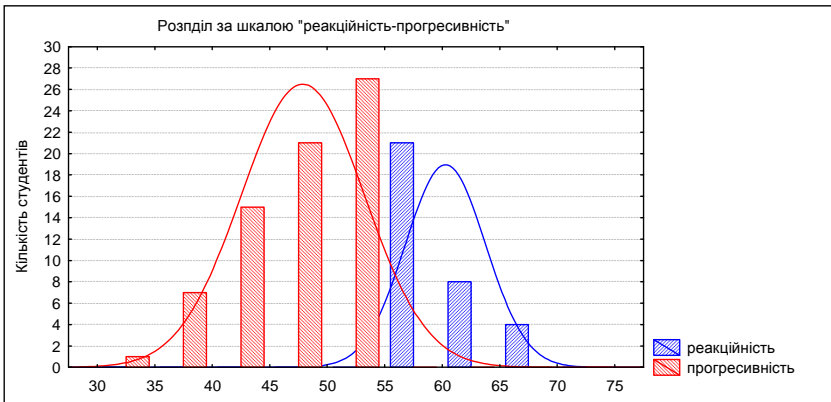

Рис. 7. Розподіл соціально-політичних цінностей молоді за шкалою “реакційність – прогресивність”

Розгляньмо насамкінець спектр соціально-політичних цінностей студентства за шкалою “пацифізм – мілітаризм” (рис. 8). Молоді люди, які набрали значну кількість балів за цією шкалою (максимум – 78), є носіями політичних цінностей “пацифізму”. Вони переконані в тому, що війна не має ніяких виправдань, відстоюють у своїх поглядах політику непротиставлення агресії, якою б не була її ціна для держави. Респонденти з низькими показниками (мінімум – 16 балів) готові підтримувати нарощування військової потужності своєї країни і виправдовують войовничу політику щодо потенційних супротивників; вони впевнені, що війна – це невід’ємна частина людської природи, що громадянам слід надати право володіти вогнепальною зброєю і що свідомі противники цього просто боягузи і зрадники. У цілому жінки більш миролюбні, ніж чоловіки [4]. Молоді люди, що набрали за цією шкалою 47-48 балів, дотримуються зваженої позиції щодо пацифізму і мілітаризму. У результаті проведення дослідження виявлено значне переважання цінностей пацифізму порівняно з мілітаристськими ідеологіями, що пояснюється значною часткою жінок серед респондентів і певною мірою психологічною втомою від кількарічного тривання АТО.

Під час проведення практичних занять студентам також пропонували визначити, які з цінностей вони вважають європейськими, а які – пострадянськими. До європейських цінностей студенти віднесли підприємливість, незалежність, діловитість, недоторканність приватної власності, прибутковість праці, професіоналізм, дисципліну праці. Прикметно

при цьому, що деякі цінності радянського періоду, наприклад атеїзм, також не втратили своєї значущості.

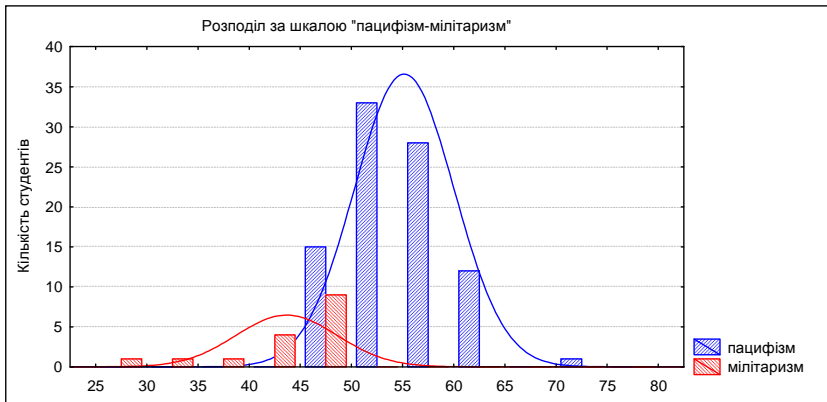

Рис. 8. Розподіл соціально-політичних цінностей молоді за шкалою “паціфізм – мілітаризм”

Отже, можемо констатувати, що в цілому соціально-політичні цінності молоді мають достатній рівень сформованості й адекватності з погляду сучасного соціального, економічного, політичного становища України. Такий розподіл цінностей за обраними шкалами пояснюється тим, що політична соціалізація молодих людей, майже ровесників незалежності нашої держави, що здійснювалася в середній школі та під час навчання у вищих навчальних закладах, загалом сприяла формуванню європейських, соціал-демократичних політичних цінностей. І навіть те, що впродовж останніх більш як двох років наша держава фактично перебуває у стані громадянського протистояння та зовнішньої агресії, не схиляє шальки суспільних терезів на бік прихильників авторитаризму і, тим паче, фашистської ідеології.

Висновки. Виявлений у рамках двофакторної теорії соціальних атиюдів Г. Айзенка розподіл політичних цінностей молоді зумовлений особливостями діяльності інституцій політичної соціалізації в Україні. Переважна частина молодих людей віддає перевагу власне європейським політичним цінностям соціал-демократії. Кількість радикально налаштованих осіб, як і прихильників авторитарної, фашистської і ліберальної ідеології, незважаючи на перебування нашої держави впродовж більш як двох останніх років фактично в стані громадянського протистояння та зовнішньої агресії, є порівняно невеликою. Також невеликим є число молодих людей, байдужих до будь-якої політичної ідеології, хоч і досі збері-

гається відносно чисельна група прихильників соціалістичного шляху розвитку нашої держави.

Завдання подальшого наукового пошуку полягає в розробленні концепції формування політичних цінностей молоді; ця концепція має окреслити шляхи побудови несуперечливої системи соціально-політичних цінностей, пріоритетних для розвитку процесів інтеграції і збереження цілісності нашого суспільства та Української держави.

Л і т е р а т у р а

1. *Васютинський В. О.* Ціннісний зміст індивідуалізму і колективізму в уявленнях пересічних громадян / В. О. Васютинський // Проблеми політичної психології : зб. наук. праць / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології НАПНУ. – К. : Міленіум, 2015. – Вип. 2(16). – С. 136–145.
2. *Горбунова О. М.* Политические установки студентов различной конфессиональной принадлежности (психологический аспект) [Электронный ресурс] / О. М. Горбунова // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 5. – Режим доступа : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=14508>
3. *Жадан І. В.* Ресурси соціалізувального дискурсу як чинника структурування ціннісної складової політичної картини світу студентської молоді / І. В. Жадан // Проблеми політичної психології : зб. наук. праць / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології НАПНУ. – К. : Міленіум, 2015. – Вип. 2(16). – С. 273–282.
4. Как измерить личность: Социально-политические позиции [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://psytests.org/eyeswilson/E.html>
5. *Суший О. В.* Незалежність та цілісність Української держави: ціннісний вимір загальнонаціональної консолідації / О. В. Суший // Проблеми політичної психології : зб. наук. праць / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології НАПНУ. – К. : Міленіум, 2015. – Вип. 2(16). – С. 61–73.
6. *Шавшукова Н. В.* Исследования политических установок в рамках подхода Г. Айзенка [Электронный ресурс] / Н. В. Шавшукова. – Режим доступа : <http://flogiston.ru/shavsh4>
7. *Шусть В. В.* Особливості формування політичних цінностей в процесі соціалізації молоді / В. В. Шусть // Молодіжна політика: проблеми та перспективи : зб. наук. праць. – Дрогобич-Жешув : Трек ЛТД, 2015. – Вип. 6. – С. 102–108.
8. Citaty.info: Бенджамин Дизраэли [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://citaty.info/man/bendzhamin-dizraeli>

R e f e r e n c e s

1. Vasutyynskyy, V. O. (2015). Tsinnisnyi zmist indyvidualizmu i kolektyvizmu v uivavlenniakh peresichnykh hromadian [Valuable content individualism and collectivism in perceptions of ordinary citizens]. *Problemy politychnoi psykholohii* [Problems Political Psychology], 2(16), 136–145 (ukr).

2. Gorbunova, O. M. (2014). Politicheskiye ustanovki studentov razlichnoy konfessionalnoy prinadlezhnosti (psikhologicheskii aspekt) [Political attitudes of students of different religious affiliation (the psychological aspect)]. *Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya* [Modern problems of science and education], 5, <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=14508> (rus).
3. Zhadan, I. V. (2015). Resursy sotsializovalnoho diskursu yak chynnyka strukturuвання tsinnisnoi skladovoi politychnoi kartyny svitu studentskoi molodi [Resources socializing discourse as a factor in structuring the value component of the political picture of the student youth of the world]. *Problemy politychnoi psykholohii* [Problems Political Psychology], 2(16), 273–282 (ukr).
4. Kak izmerit lichnost: Sotsialno-politicheskiye pozitsii [How to measure personality: Social and political positions], <http://psytests.org/eyeswilson/E.html> (rus).
5. Sushyy, O. V. (2015). Nezalezhnist ta tsilisnist Ukrainiskoi derzhavy: tsinnisnyi vymir zahalnonatsionalnoi konsolidatsii [The independence and integrity of the Ukrainian state, national consolidation value measurement]. *Problemy politychnoi psykholohii* [Problems Political Psychology], 2(16), 61–73 (ukr).
6. Shavshukova, N. V. Issledovaniya politicheskikh ustanovok v ramkakh podkhoda G. Ayzenka [Studies of political systems in the approach by H. Eysenck], <http://flogiston.ru/shavsh4> (rus).
7. Shust, V. V. (2015). Osoblyvosti formuvannya politychnykh tsinnosteï v protsesi sotsializatsii molodi [Features of the formation of political values in the process of socialization of youth]. *Molodizhna polityka: problemy ta perspektyvy* [Youth policy: problems and prospects] (pp. 102-108). Drohobych-Zheshuv: Trek LTD Publ. (ukr).
8. Citaty.info: Bendzhamin Dizrajeli, <http://citaty.info/man/bendzhamin-dizraeli> (rus).

Шусть В. В. Политические ценности молодежи в пространстве шкал “радикализм – консерватизм” и “авторитаризм – демократизм”

Анализируется распределение политических симпатий современной молодежи по факторам, определяющим социальные преимущества (позволенность – строгость, расизм – антирасизм, религиозность – атеизм, социализм – капитализм, либерализм – антилиберализм, реакционность – прогрессивность, пацифизм – милитаризм) в рамках двухфакторной теории социальных аттитюдов Г. Айзенка. Указанные факторы сгруппированы в два “суперфактора”, что позволило осуществить позиционирование относительно политической составляющей “радикализм – консерватизм” и психологической – “авторитаризм – демократизм”. Выявлено, что большая часть студенческой молодежи привержена социально-демократическим ценностям, а доля радикально настроенных лиц, как и сторонников фашистской и либеральной идеологии, является сравнительно небольшой. Показано, что большинство молодежи придерживается прогрессивных взглядов, хотя значительно и количество сторонников “реакционности”; зафиксировано заметное преобладание ценностей пацифизма над милитаристскими идеологиями.

Ключевые слова: политические ценности, социальные аттитюды, политическая коммуникация, политическая идеология.

Shust V. V. Political values of young people on the radicalism-conservatism and authoritarianism-democracy scales

The article contains an analysis of the distribution of modern youth political views based on the factors of social preferences (permissiveness – strictness, racism – antiracism, religiousness – atheism, socialism – capitalism, liberalism – antiliberalism, reactivity – progressiveness, pacifism – militarism) in the framework of H. Eysenck’s two factor social attitude theory. The given factors have been grouped into two “super-factors” to enable radicalism-conservatism (a political component) and authoritarianism – democracy (a psychological component) scaling. The findings prove that the majority of the students give preference to social democratic values. The number of radically oriented individuals as well as those who adhere to fascist and liberal ideologies is relatively small. The majority of the young people hold progressive views. Although, the number of adherents of reactivity is also sufficient. Pacifistic values considerably exceed militaristic ideologies.

Key words: political values, social attitudes, political communication, political ideology.